

Dániel Márton volt országgyűlési képviselő.

DÁNIEL MÁRTON VOLT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐ.

Erzsébetváros volt országgyűlési képviselője: Dániel Márton folyó évi ápril 17-én halt el Budapesten. Az elhunynak már régóta asztmája volt, de nagy türelemmel viselte baját, a melynek egy hirtelenrohama kioltotta életét. Halála nagy részvétet keltett mindenütt, a hol ismerték. Néhairól egyik erzsébetvárosi munkatársunk a következőket küldötte be szerkesztőségünknek:

„Dániel Márton Simeon (helyesebben Vártán; mert így van bevezetve az erzsébetvárosi megkeresztelték anyakönyvében), nemes Dániel Antal, Vártán és Izsák Katalin fia, született Erzsébetvárosban 1836. szept. 2-án. Az elemi iskolát szülővárosában végezte. Később Bécsbe került: itt elvégezvén a műegyetemet, beutazta Nyugat-Európa nagy részét. Azután egy ideig mint mérnök-technikus szerepelt. Később Balánbányán bánya-igazgató lett.

Az alkotmány visszaállítása után előbb tiszteletbeli aljegyző lett; 1869-ben szülővárosa egyik országgyűlési képviselőjévé választotta (másik képviselőtársa Budapest főorvosa: dr. Patrubány Gergely volt). Ezt a választókerület rövid megszakítással, — mialatt négy évig Kis- és Nagy-Küküllőmegyék tanfelügyelője volt, az 1892—96. országgyűlés kivételével, — 20 évig képviselte az országgyűlésen. Mint képviselő a szabadelvű párthoz tartozott. Később a Nobelféle dinamit-gyár igazgatósági tagja lett; ezért le kellett mondania képviselői állásáról. Uri ember volt; csinosan öltözködött. Örmény feleit mindig nagy

becsben tartotta. Bármire kérték, abban szívesen eljárt. Erzsébetváros lakóinak, de sőt másoknak is — pártfogója volt. Habár nem volt gazdag, szívesen megosztotta másokkal — mindenét. . .“ *

A család által kiadott szomorú jelentés eleje következő: Özv. Dániel Mártonné szül. Grósz Róza és fia Dezső úgy a maguk, mint a számtalan rokon és barát nevében is megtört szívvvel tudatják szamosújvár-némethii Dániel Márton királyi tanácsos, volt országgyűlési képviselőnek stb. folyó évi április hó 17-én életének 68-ik, boldog házasságának 23-ik évében rövid szenvedés és a haldoklók szentségének ájtatos felvétele után történt elhalálozását. *

„Az Ujság“ tárczájában (1904. ápr. 19. szám) Scarron (= Mikszáth Kálmán) „Meghalt a Marczy“ cím alatt eze-
ket írta:

Virágfakasztó vasárnap délután, mikor már gyülekezni kezdenek a klubba a partnerek, mikor már ott sustorog az ujságokkal Benke Gyula az olvasó-szobában, türelmetlenül dohogva, hol lehetnek a többiek, — ugyanebben az időben szomorú dolog történt egyik partnerünknel, ki ott-hon, ágyában, asztmától kinezva nehezen lélekezett s hal-
kan, szinte érthetetlenül hörögte: „Több levegőt, nyissatok ablakot!“ Ki kellett nyitni, a bágyadt tavaszi napfény utolsó sugarát rávetette, az üde balzsamos levegő beosont a napsugárral, de egyszersmind megjelent a halál is. A friss levegőtől gyorsabban emelkedett a hatalmas mellkas, mely száz évre látszott teremtve lenni. „Ah, milyen jól esik, szólt a beteg — már jobban vagyok.“ A halál el-
lenben azt mondta zordonan: „Gyere Marczy“ és vége volt. Az orvosok nem bírtak tőle kicsikarni semmi időt, még csak egy kegyelemtour se. Ütött a hora canonica. Marczynak menni kellett. Leszámolt és ment. Sohase látjuk többé

Elfacsarodik a szívünk. Pedig Dániel Márton nem volt se nagy ember, a ki után a közügyekben üresség maradt; nem volt fiatal ember sem, a ki előtt még jövő áll, hatvannyolcz esztendő nyomta és mégis szokatlan le-
hangoltság érzése fogott el mindenkit s egy-egy köny lo-

pódozott a szemekbe a klubban tegnap este, mikor ő helyette a szokott órában halála hire jött.

A klub egyik legrégebbi alakja volt. Annyira hiányozni fog ő itt, mint mikor egy szobában a régi fal órát leveleszik, a mely ott ismerősen ketyegett harmincz esztendeig. Mintha nem is az a szoba volna az már.

A régi világból való típus. Hatalmas, daliás alak még most is (négy nap előtt), erőteljes, egyenes, mint a nád-szál, piros, egészséges, szép szabályos arczczal, elevenen villogó, értelmes szemekkel, fényes, koromfekete hajjal és szakállal. Mint ember humánus, tisztességes, szép jellemű, jószívű, megbízható, hű barát, csupa szív, úgy hogy csak szeretni lehetett az öreg „Murczust“ (ez volt a bizalmas neve barátai közt).

Életrajzot Marcziról írni nem igen lehet, — s ez az ő legnagyobb dicsősége. Nem lehet pedig azért, mert Marczival soha se történt semmi. Bekerült a parlamentbe — és mert bekerült, hát ott volt és punctum. Ott volt a nélkül, hogy észrevették volna, hogy ott van; nem nyüzsgött, nem kapaszkodott, nem voltak afférjei, kinos inczidensei, nem voltak minduntalan „aggályai“, s nem kellett minduntalan flastromokat rakni rá a nyugtalanságai ellen. Ott volt mindaddig, míg az új inkompatibilitási törvény nem lépett életbe. Azontul kiesett a parlamentből (szerencsére puhára esett, a Nobel-féle dinamitba), de szinte a nélkül, hogy azt észre lehetett volna venni. Az örménynek vagy nagyon nagy hely kell, vagy nagyon kis helyen elfér.

De persze azért mégis van curriculum vitae-je, tarka, de zajtalan, mint a lapályokon járó pataké. Született Erzsébetvároson és mint Bethlen Gábor gróf szeretett vele incselkedni, kecskék ringatták a bölcsőjét. Volt aljegyző Felső-Fejérmegyében, majd tanfelügyelő Nagy-Küküllőmegyében, 1869 óta pedig Erzsébetvárost képviselte az országgyűlésen, egyetlen ciklust kivéve, a mikor Issekutz kibuktatta. Ez az öt esztendő egyetlen keserű szaka életének, melyet szelid verőfényben töltött el családja és barátai körében, a boldog emberek igen kicsike csoportjához tartozván.

Világi rangok után nem epekedett, tanfelügyelői voltáért királyi tanácsos lett (akkor még ritka volt az örmény királyi tanácsos).

Azontul nem várt a jövőtől semmit, csak a kártyajárás javulását. Mert a kártyázás volt egyetlen szenvedélye. Már hat órakor első volt a klubban, nehogy kimaradjon a parthieből. Kicsibe játszott, csak éppen mulatságból, de ezt el nem mulasztotta volna semmiért. E csodálatos kártyafigurák vonzották, ingerelték, felvillanyozták, s egészen más emberré tették. A milyen gavallér, egyeneslelkű ember volt a rendes életben, e kis koboldok, ezek a stüssi vadászok és kuoni pásztorok mindenféle umformra rávették; nincs az a csel, furfang, ravaszság, finta, a mit fel ne használt volna a partnerek ellen, kiket kiszámított módon intimidált, felbőszített, kifárasztott, szórakozottakká tett, hogy legyőzhesse őket. Mert mint egy szenvedélyes hadvezér, csatának tartott minden egyes játszmat és jónak minden egyes eszközt a parthie-megnyerésre. A kik nem ismerték, könnyen túlerősen ítélték meg e miatt. De mi nekünk így volt ő mulatságos a mókáival, griffjeivel, apró fogásaival. Sőt ezek nélkül Marczy nem is lett volna az igazi, a valóságos Marczy.

Az utolsó időkben már nagyon előfogta az asztma, lélekzete elfogyott a lépcsőkön, a füstös kártyaszobában konvulziv köhögési rohamok lepték meg; de Marczy küzdött ellenök és játszott, hiába küldözgettük: „Eredj haza Marczy. Megöl ez a levegő Marczy.“

Orvosai tengerre küldözgették:

— Két doktor van még számodra, — mondák — a Napfény és a Tenger. Ezek még segíthetnek rajtad.

Két doktor, de egyik se játszik kalabriászt, se a Napfény, se a Tenger.

Marczy nem ment. Nem birt megválni a biztos partnereitől. Akkor jött aztán a halál és elvitte Marczyt tegnap délután.

Mikor este összejöttünk és szomorúan leültünk a játékhoz ő nélküle, akkor ő már ott állott valahol a menny kapuinál, a hol Szent-Péter kikérdegette.

— Ki vagy? Mi voltál?

— Képviselő voltam harmincz évig a magyar országgyűlésen.

— Csináltál valamit?

— Mindent megszavaztam.

— Hm. És mire vitted?

— Királyi tanácsos lettem.

— Milyen nemzetbeli vagy?

— Örmény.

— Mit? Örmény?! És mégis csak királyi tanácsos?!
— kiáltott fel Szent-Péter fejcsóválva. — Nagyon jámbor ember lehettél. Bejöhetsz az Ur országába.

KÖZLI: X.

ÖRMÉNY MUZEUM.

— 1904. X/23. —

Mindszent hava idusára
Se pap nem volt, se új szülött . . .
S egy „jó örmény“ már előre
Keresztelő ruhát küldött.

Édes anyját, őt magát is,
S ki tudja hány örmény őseit
E családi ereklyében
Keresztvizzel leöntötték.

S egy hét mulva zászlóvá lett
Az ártatlan kis kelengye,
Testté vált egy dicső eszme,
S benne lőn megkeresztelve.

S ma e lepel: Szamosújvár
Diadalmas lobogója,
Hisz az Örmény Múzeum lesz
Az örménység pantheonja.

ARARÁTI.

A KOLOZSVÁRI ÖRMÉNY KIÁLLÍTÁS ELSŐ EREDMÉNYEIBŐL

A szamosújvári örmény kath. plébániát tudvalevőleg fölkérte az E. K. E., hogy a tulajdonában levő örmény egyházi himzéseket és varrottasokat a Mátyásházban kiállithassa.

Október hó közepén nagy érdeklődés mellett nyílt meg a kiállítás.

Ebből az alkalomból Mály István dr. értékes örmény keresztelő kelengyét engedett át letétképpen az E. K. E. muzeumának, azzal a kikötéssel, hogy ezek az örmény vonatkozású tárgyak, mihelyt megalakul a szamosújvári Örmény Múzeum, ennek tulajdonába menjenek át. Ábecses tárgyak a következők. 1. Egy darab újszülött gyermeknek való, nehéz keleti brokát selyemszövetű és gazdag aranycsipkézettel ellátott fejkötő, mint a melyet keresztelésnél szoktak használni. Az arany és színes virágú selyemkelme az örmények őshazájából származik. Értéke mintegy 300 korona. 2. Egy darab fehér atlasz keresztelő lepel, kereken arany szállal és gyöngyökkel kivart virág füzérekkel; közepén I. H. S. és a hit-reményszeretet jeleivel. A szív alatt a lepel alsó szegélyén 1808 évszámmal. Hossza 89 cm., szélessége 85 cm. A szabadságharcz alatt föld alá ásva, foltokat mutat ez a családi ereklye, melynek értéke 150 korona.

Ez a keresztelő kelengye a szamosújvári Meskó-család ereklyéje volt s a fejkötő bizonyára apáról fiúra szállt nagyon régi, talán még az őshazából származó kegyeletes emléktárgy, melynek muzeális becse van.

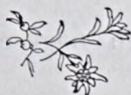
Ki tudja hány nemzedék gyermekeit keresztelték ebben az ünnepes diszfejkötőben.

A keresztelő leplen olvasható 1808 a Mály István dr. édes anyja, Mály Tódorné szül. Meskó Anna születési évét jelzi, mint a kit ezelőtt száz évvel kereszteltek meg.

1830. október 21-én ugyan a keresztelő kelengyében tartották Szamosújvárt keresztviz alá Mály István dr.-t is, kit Lukácsi Kristóf akkori segédlelkész, a későbbi híres és tudós szamosújvári örmény kath. plébános vett

föl a kereszt jelével a kath. egyház kebelébe örmény szertartás szerint. Vajha követőkre lelne a példátnyújtó szép adomány s mielőbb megalakulna a szamosújvári „Örmény Muzeum.“

M. G.

A VÉRTANÚK.

(Emlékek a 13 tábornokról.)

Az Aradon kivégzett tizenhárom generális mindegyike java idejében szenvedett vértanúhalált a szabadságért. Még a legöregebb, Aulich Lajos is csak ötvenhét éves volt, midőn kiszenvedett, a legifjabb pedig, gróf Leiningen Westerburg Károly alig érte el a férfikor küszöbét: harminczadik évét töltötte be épen.

Az ő sorsa talán a letragikusabb valamennyi közt; mert tulajdonképen szíve vettette le vele az osztrák Wafenrockot. 1845-ben, mint a 31-ik sorszerez századosa a délvidéken állomásozott s Török-Becsén megismerkedett a dúsgazdag, örmény származású Sissányi családdal. A ki csak egy kicsit is ösmerte a régi Pest társadalmi életét, tudja, hogy a negyvenes esztendőkből valóságos forradalmat csináltak a Sissányi lányok. Bál, hangverseny, estéli társaság nem eshetett meg náluk nélkül s a nemcsak gazdag, de csodaszép lányokat rendszeren valóságos udvar környékezte az akkori aranyifjúság javából válogatva. Janka, Fémi, Eliz, hogy melyik volt szebb, ki tudná ezt megmondani. Sággy Tóni, Almásy Tini, hajdani híres gavallérok, még galambösz hajjal is lelkesedtek és sirtak, ha a Sissányi-lányokra fordult a beszéd.

Elíznek imponált *Leiningen gróf* hódolata, a ki nemcsak egyike volt a legdaliásabb férfiaknak, de lovagias akár Bayard, nyájas, kellemetes társalgó és olyan előkelő familiából való, hogy még az angol királyi házhoz is atyafi.

Eliz a törökbecsei park árnyas fái alatt járkálva, egyszer aztán kimondta az ultimátumot.

Jól van, de tegye le előbb az osztrák uniformist; akkor aztán mehetünk az oltárhoz, majd bizony, hogy engemet azzal csufoljanak, hogy lisztes zsáknak lettem a felesége.

Leiningen szaván fogta a szép leányt. Beadta lemondását és már magyar díszben esküdött örök hűséget a lelkes honleány, Sissányi Erzsébetnek. 1844-ben történt ez, — és négy év múlva már fölharsant a költő ébresztő szózata:

Talpra magyar, hí a haza

Aulich — az isaszegi győző. Fokonkint küzdötte föl magát a pozsonyi, vagyontalan polgárfiú a katonai ranglétra fokozatain és mikor már alezredessé lett a Sándor csár nevét viselő gyalogezredben, akkor kiütött a szabadságharcz. Hős és filozófus. Egyik legnevezetesebb fegyverténye volt, midőn fenyegetett hadosztályát a hóval és jéggel fődött Szkalka nyergén Kömöczbányáról Besztercze-Bányára átvezette.

Ittebei és eleméri *Kiss Ernő*, valóságos legendás alak. Azokból a huszárokból, a kikből a Hertelendiek, Simonyiak és Meskók termettek. Az örmény Kiss Antalnak dúsgazdag fiaként, különös örömét lelte a drágábbnál drágább, szebbnél szebb lovakban: s ezért is a huszár életre szánta magát. Midőn atyja elvitte az ezredeshez, ez tudni sem akart a még gyermek Kissről; de Kiss Antal pazar ajándékaival az egész tisztikart annyira megnyerte, hogy mégis bekönyörögte fiát az ezredbe.

A fiatal Kiss Ernő gavallérságáról mesék maradtak meg.

Török Ignác, épen úgy, mint Aulich egyik legképzettebb katonája volt a szabadságharcznak. Halálában is hasonlított ehhez a kitünő bajtársához; mert mikor a pap, utolsó útjára elkészítendő, megjelent, Török Ignác a legnagyobb lelki nyugalommal Vauban híres erődítési munkálatait olvasta.

Knezics Károly, Damjanichnak egyik leghivebb fegyvertársa folytatta a sorozatot; majd Vécsey Károly és Lázár Vilmosról emlékezzünk.

Az örmény eredetű Lázár Vilmos kiválóan szép, daliás katona volt, a kit éppen születése napjának fordulóján végzett ki a hóhérek. A börtönben rendkívül szomorú volt és nejének, szülelett báró Reviczky Máriának szomorú leveleket írt. A vesztőhelyre bátran ment, s még rendelkezett aradi fogságában írott, később napvilágot is látott nagyon becses naplójának sorsáról.

Vécsey Károly, a hernád-vécsey és hajnácskői Vécsei, ősrégi nemzetségből eredt. Atyja Vécsey Ágoston gróf maga is hős katona volt, mint nagyatya Szigbert, a ki altábornagyságig vitte és lovagja volt a Mária-Terézia-rendnek. Ágoston, mint alig 14 éves gyermek részt vett az utolsó török háborúban, 1805-ben már alezredességgel vitte. Érdekes felemlíteni, hogy az austerlitz-i csata után, 152 huszárral ő kísérte át Ferencz császárt Napoleon táborába. Tradíciók, fényes kitüntetései nagyatya- és atyjának szintén a sasos zászló alá vitték Vécsey Károlyt, 1845-ben már őrnagy volt a Józsefhuszároknál, kilátással díszre, rangra; de ő benne mégis erősebb volt a honfiú, a megcsontosodott osztrák katonánál. Egyike az elsők közt ajánlotta föl fegyverét a szabadságharcz ügyének, hősiesen tartva ki mellette a temesvári szerencsétlen csatáig. Sorsa osztályosává tette a többinek s vértanú halállal pecsételte meg vele lángoló hazaszeretetét.

Lahner, Pöltenberg, Schweidel, díszei a szabadságharcz tábornoki karának, mind a vesztőhelyen végezték életüket, a melyet megszentelt földdé tett dicső halálok.

Dessewffy Árisztid, a jeles családnak nemesi ágazatából eredt sarja már nyugalmazott osztrák tiszt volt, midőn a szabadságharcz hívó szavára, kardját a magyar ügynek följajlotta. Rendkívül bátor katona volt s gyors megjelenésével ő döntötte el a tarczali ütközetet. A világosi katasztrófa után fogságba került s noha herczeg Lichtenstein altábornagy erősen közbevetette magát érte, egyebet sem tudott keresztülvinni, minthogy nem bitó, hanem golyó-halállal végeztetett ki.

Dámjanich. A hősök-hőse, ez a valóságos mythosi félistene szabadságharczunknak, zárja be dicsőült vértanúink sorozatát. A milyen hős katona volt, úgy gyűlölte

a politizáló tiszteket s ilyen alkalmakkor rendesen dörge-
delmes rámondással vágott közbe: „Sohase okoskodjunk
mi, hanem verjük meg az ellenséget; a többit majd el-
végzi Kossuth Lajos“. Nagy-Sarló, Szolnok mind egy-egy
babérlevél a nagy hős hervadhatalan koszorújában. Midőn
a szabadságharcz vége felé lábát eltörte Damjanich, nem
mehetett többé csatába, de felépülve bevittette magát
Aradra, a hol a kormány a vár parancsnokságát bizta hü
kezére. A világosi fegyverletétel után ostromállapotba is
helyezte a várat s oda nyilatkozott, hogy: „Akár egy szál
kozáknak megadja magát, de az egész osztrák sereg elle-
nében, utolsó csepp véreig védelmezi a várat.“ A vár
átadására aztán csakugyan Buturlin orosz tábornok jelent
meg. Damjanichot pedig, mint kegyelemre kiadott foglyot,
átvették az osztrákok. Aradon nemsokára összeült a hadi-
törvényszék, — a mely a hős tábornokot tizenkét társával
együtt halálra ítélte. A mint élt, oly bátran halt meg Dam-
janich János, a kinek utolsó percei némileg hasonlítanak
egyik magyar jakobinus, Lackovich férfias vég-esetéhez.
Még ez is kissé gúnyosan kiáltott az előtte menő társára,
Szentmarjayra, hogy: „Bon voyage“, úgy Damjanich is
keserű tréfával jegyezte meg, már függő társaira mutatva:
„Furcsa, hogy engemet, a ki a csatában mindig előljártam,
most sereghajtónak tettek meg“.

Az a nő, a kihez utolsó sorait intézte, a szolnoki
hős, Csernovics Emilia, már egy félszázad óta viseli Dam-
janich János után az özvegyi fátyolt. Ezt a félszázadot
emlékezéssel, a jótékonyág és szeretetnek szánt nemes
munkával töltve el. A hős özvegye a nemzet özvegye, a
ki előtt tisztelettel hajtik meg a nagy gyásznapon minden
igaz hazafi.

(-ELLENZÉK-).

AZ ÖRMÉNYEK TÖRTÉNETE.

— Befejező közlemény. —

35. Fejezet. Kis-Örményország.

Kis-Örményországot Nagy-Örményországtól az Euphrát folyó választotta el; délről a Taurus hegysége határolta, nyugatról és éjszokról pedig Cappadociától azon hegyeknek hosszú sora választotta el, melyek Mons Scordiscus, Amanus és Antitaurus nevet viseltek.

Ez az ország, mely igen hegyes, — habár itt-ott kellemes és termékeny völgyekkel van elegyítve, — Nagy-Antiochus kormányzásáig Cappadocia egy részét képezte (Kr. előtt 190.), a mikor is Zadriades és Artaxias Örményországot hatalmukba kerítették. Ezek azután még néhány szomszédos tartományt országukhoz fűzvé, meghatározták Nagy- és Kis-Örményország határait.

A rómaiak idejében négy tartományra oszlott: Laviana,¹⁾ Muriana, Aravena és Melitene.²⁾ Ezen tartományok, mindenikében különböző városok voltak, melyek Ptolemäusnál mind említve is vannak.³⁾

Kis-Örményország első uralkodója Zadriades⁴⁾ volt. Ez szövetséget kötött a rómaiakkal, kik őt erre a trónra felsegítették. Utódai Nagy-Örményország királyának, I. Tigránesnek uralkodásáig birták ezt az országot. Zádriades családjából származott utolsó király: Artanes ütközetben öletett meg.⁵⁾ Tigránes-t rövig idő múlva innen kiüzte Pompejus,⁶⁾ ki Kis-Örményországot Galatia negyedes feje-

¹⁾ Laviniase.

²⁾ Strabo idejében ezek a helytartóságok Kis-Cappadociához tartoztak. Strabo XII, 808 lap. B. Kis-Örményországról ő maga f. XII., 832 lap.

³⁾ Ptolemäus, V. 7.

⁴⁾ Strabo XI., 800 lap, C. Ugyanott és a 801 labon van szó hódításairól is.

⁵⁾ Strabo XI., 804 lap. B.

⁶⁾ Kis-Örményországot már Lucullus elfoglalta volt; Sophene-t ifjabb Tigránes kapta.

delmének: Dejotarusnak adta¹⁾ azon különös szolgálat fejében, mit ez a mitridatesi harcban tanusított. Dejotarus nagy bizalommal viseltetett Sulla, Lucullus, Pompejus, Muräna, Cato, Cicero és Brutus iránt. A ciliciai háború folyama alatt nagy hasznára volt Ciceronak (Kr. előtt 51-ben). A polgári háború („bellum civile“) alatt Pompejussal tartott és a pharsaliai sikon történt ütközetben kitett magáért. Távolléte alatt Pontus királya: Pharnaces elfoglalta²⁾ Kis-Örményországot; de rövid idő múlva (Kr. előtt 47-ben) Julius Caesar ezt innen kiüzte. Caesar — Brutus közbenjárására³⁾ — megengedett Dejotarusnak; vissza is adta ennek Örményországot, ⁴⁾ egyszersmind kényszerítette őt arra, hogy nagy pénzösszeget tegyen le és Galatiát őrítse ki.

Ezalatt Castor, nővérének fia bevádolta őt Rómában azzal, hogy valamint ő, úgy fia is avval a gonosz szándékkal foglalkoztak, hogy Caesart, míg ez Galatiában tartzkodni fog, megölik; de Cicero megvédte őt ezen vád ellen, azért fel is szabadított. ⁵⁾ Dejotarus ezt a rágalmat azzal bosszulta meg, hogy valamint nővérét, úgy ennek férjét is megölette. ⁶⁾ Caesar halála után megvesztegette Fulviát, M. Antonius nejét, és ismét visszanyerte mindazt, mit Pompejushoz való vonzódásáért elveszített volt. ⁷⁾ Erre nemsokára (Kr. előtt 42-ben) nagy sereget küldött Brutus felsegélésére. ⁸⁾ De Amyntas, ezen sereg vezére, egyenesen ⁹⁾ Antonius táborába vonult. Most —

¹⁾ Eutropius, VI. 14. — Strabo csak a pontusi tartományokról szól és elmegy Kis-Örményorszáig: XII., 823 lap. A. De a dolog Cicero de Divinat. II. 37 világos. Hircius de bello Alexandrino, 67 fejezet.

²⁾ Cicero ad Divinat. XV. 1.

³⁾ Cicero ad Attic. XIV. 1.

⁴⁾ Kis-Örményországnak csak egy részét kapta, a többit Ariobarzanes-nek, Cappadocia királyának adta. Dio XLI. 63. — Cicero de Divinat. II. 37.

⁵⁾ Cicero, oratio pro Dejotaro.

⁶⁾ Strabo, XII. 852 lap, B.

⁷⁾ Cicero, ad Attic. XIV. 12.

⁸⁾ Dio Cassius, XLVII. 24.

⁹⁾ Csak azután, hogy a két ellenséges tábor egymással farkaszemet nézett. Dio Cassius, ugyanott, 48. fejezet.

Brütus leveretése után — Dejotarus megtarthatta Armeniát. Halála után (Kr. előtt 36-ban) Galatia, ez a negyedes fejedelemség Amyntasnak adatott.¹⁾

II. Dejotarus, ki atyjával együtt²⁾ uralkodott, épp olyan engedelmes volt a rómaiaknak, mint az első, — mivel azt Cato nevelte, mint Plutarch mondja.³⁾ Mivel ennek halálával a Dejotarus-ház kimult, Kis-Örményország királysága előbb a méd királynak: Artuadesnek adatott, később azonban M. Antonius azt Polemonnak, Pontus királyának adta.⁴⁾ Utóda a cappadóciai Archelaus⁵⁾ és Cotys,⁶⁾ ki a Bosporusból eredt, valának. Nero ezt a királyságot Aristobulnak, a Nagy-Herodes másodunokájának adta.⁷⁾ Halála után Tigranes, az ő közeli rokonának kezére jutott. Mivel ez örökös nélkül halt el, Vespasian császár Kis-Örményországot római tartománynyá tette.⁸⁾ Később aztán, midőn a rómaiak hatalma csökkent, előbb a perzsák, majd a törökök foglalták el azt, melynek Gerech⁹⁾ nevet adtak és azt azóta állandóan hatalmukban tartják.

SZONGOTT KRISTÓF.

¹⁾ Kapott még néhány darab földterületet Lycaoniából és Pamphiliából is. Dejotarusnak titkára volt. L. Cicero, Philipp.

²⁾ Cicero (Philipp. XI. 12.) mind a kettőről tesz említést.

³⁾ Plutarch, Cato, 765 lap. E. Dejotarus 'Catot' csak arra kéri, hogy fiait vegye oltalmába.

⁴⁾ Kr. előtt 33-ban. Dio. XLIX., 43, 44. Csak a második állítás igaz; mert Artuades Nagy-Örményországból kapott egy darab földet.

⁵⁾ August ajándékozta ezt neki. Dio, LIV. 9. hol ez a két Armeniát összetéveszti. Vesd össze XLIX, 44.

⁶⁾ Cotys-nak Calligula adta Kis-Armeniát Kr. után 39-ben. Dio, LIX. 12. — Josephus Antiquit. XIX. 1.

⁷⁾ Tacitus, Annal. XIV. 26, XIII. 7.

⁸⁾ Sem Sveton. Vespas. 8., sem Eutrop. VII. 9. nem tesz erről említést, midőn a római provinciákról van szó.

⁹⁾ Helyesebben 'Genech' és ez Trebisond vidéke.

„Erdélyi ÖRMÉNY KIÁLLÍTÁS KOLOZSVÁRT: 1911.

Merza Gyula kedves barátom, az „Erdély“ derék szerkesztője, most megjelent kitünően szerkesztett folyóiratának 9—10 számában „Örmény kiállítás“ cím alatt a következő gyönyörű dolgokat mondja:

Erdélyben két törzsökös, derék népelem különösen versenyez egymással a hazafiságban és a hazaszeretetben, u. m. a székely és az örmény.

Az előbbi hún ivadéknak tartja magát, tehát szinmagyarabb, más magyar törzsnél; az utóbbi pedig a szálló-ige szerint azért magyarabb a magyarnál, mert örmény származású magyar.

Már most, ha még magasabb fokozatát akarjuk a magyarizmusnak kifejezni, akkor a székely-örmény fogalmához kell folyamodnunk, mint a minőnek sok derék honfitársunk vallja magát a Székelyföldön; ezek sorából csak az imént megdicsőült 48-as tábornokunk: Czetz János emelkedett ki. Azonban, ha székely-örmény nem is lehet mindenki, egyenlő magyar szívvel szereti a Székelyföldön kívül lakó örménység is a hazát.

Ámde az ősi hagyományok kegyeletes megtartása, az ősi családi ereklyék és emléktárgyak megbecsülése s az egyházban megőrzött templomi felszerelések és műhímzések eredeti volta annyi tipikus jellemvonással ruházta fel az örmény népiességet (ethnikum), hogy ez az érzelemben magyarrá vált keleti törzsök, a több mint 2 $\frac{1}{4}$ százados betelepülés után is egészen önálló egyéniséget tudott megtartani.

Ez a szertartásában örménynek maradt néplélek nyilvánul meg azokban a jobbára egyházi hímzésekből és varrottasokból álló üvegszekrényekben, melyek a hazánkban most először rendezett különleges örmény kiállítás érdekes anyagát felelelik.

A keleti motívumok a maguk páratlan gazdagságukban érvényesülnek az úgynevezett szamosújvári örmény varrottasokban. A vászonra alkalmazott arany ezüst, vörös, kék, zöld, és sárga selyemmel kivart hímzések rendkívül változatos, de jellemző mintáit minden szemlélő meg-

csodálja. Eddigelé a szakértők csak elragadtatással nyilatkoztak róluk.

Igy Fadrusz János, a Mátyás-szobor korán elhunyt lángelméjü alkotója évek előtt Szamosújvárt jártában úgy nyilatkozott, hogy: „Európában ritkítják párjukat. Sokkal szebbek a kalotaszegi varrottasnál; egész könyvet lehetne azokról írni. Be kell mutatni fényképekben, mert ezek a szakértöket, érdeklödöket meg fogják lepni.“

Az E. K. E. a sokszorosítás jogát meg is szerezte.

Persze mindenekelőtt legszembeötlöbb ezeken a varrottasokon az arany és ezüst himzés alkalmazása a szinessel együtt.

A csavarmenetü füzerek és a pávafarkszerű, lant- vagy harangalakú, vagy vonalszerűen egymás fölé csoportosított, olykor egészen filigrán minták közepén aranyval bordázott kerek, illetve tojásdad motívumok ismétlődnek s a törökös alakzatok s egyéb keleti arabeszkek saját-szerű fantasztikus virágai, sárkányfogai stb. hatásosan juttatják érvényre az örmény diszitmény eredetiségeit. Az oltárelők, terítők és középre valók, a törülközők, kehely-takarók és egyéb diszkendők, úgy a diszítő motívumok eredetisége, valamint a színvegyülék szokatlansága folytán méltán figyelemreméltók.

Annak idején, t. i. az E. K. E.-muzeum megnyitásával egyidejüleg tervezett néprajzi kiállítás keretében egy „Örmény szoba“ összeállítása iránt is történt előkészület; azonban helyszüke miatt a terv nem valósulhatott meg.

Azonban a halasztás — úgy látszik — nem vált az úgy hátrányára; mert az E. K. E. most rendezett örmény kiállításán az említett varrottasok keleti czifrázatai, az ornamentika tarka szinei és sajátságos mintáinak a megszokott alakoktól eltérő elrendezése egész meglepetés-számba mennek.

Egyik szekrényben leleményes függő szerkezeten nyugszanak az örmény püspöki jelvények, t. i. egy régi stola-alakú vállköpeny (pallium, hemiphoron), melyet Verzár Oxendius örmény püspök a pápától ajándékban kapott és fölötte I. Lipót hitvesének, arragoniai Eleonorának a királyi adománya annak az örmény püspöki

süvegnek az alakjában, melyen a korona az aranygyapjú, az arragoniai liliom, mint királyi eredetre valló himzések láthatók.

A rajta levő kézfogó jel pedig nászruhára vall, mint a melynek szövetéből úgy az infula, mint a hozzátartozó miseruha is készültek.

A pallium súlya valamivel több mint $1\frac{1}{4}$ kiló; szélessége 30 cm., hossza 1 m.-nél jóval nagyobb.

Alapja ezüst-szövet aranyfonallal egyszerűen kivarrva; elől-hátul, valamint a vállán selyemmel himzett képek vannak tojásdad keretekben, többnyire szőlőlevelek és gerezdek között. Az emberi alakok arcza, meg keze nincs himezve, hanem rézmetszetű nyomtatás, vízfestékkel színezve.

A négy evangelista, Krisztus és Mária-képei keresztalakban foglalnak helyet a nyakbaveendő egyházi öltöny vállrészén és elől-hátul alányuló rojtos szárnyain.

Közvetlen a rojtok fölött következő első kép a pallium mellső szárnyán Világosító-Szt-Gergely alakja arannyal gyönyörűen himzett piros selyem pluviáléval, püspöki süveggel és pálczával. A másik hátulsó szárny vele átellenben fekvő képén I. Szent-Szilveszter pápa látható, fején tiarával és kezében a hármas keresztű apostoli jelvénynyel, t. i. ő nevezte ki Gergelyt Örményország primásává. Kiválóan nevezetesek az ugynevezett palástgallérok (vágász), melyek Keleten az örmény egyházban ma is a latin vállkendőt (velum) helyettesítik. Ezeken a nagyon réginek tekintendő gallérokon a szokásos Krisztus és a 12 apostol kézeit is örmény typus szerint látjuk kihimezve. A keleti archeológiában járatos Govrik Gergely, erzsébetvárosi mechtárista lelkész szerint ezek az örmény feliratú gallérok valószínűleg az őshazából származnak; mert kezdetlegességük az örmény művészet barbár korszakára vall. A zöld, sárga és vörös selyem-alapon pompázó pazar szépségű keleti virágok káprázatos aranyfüzérei és csokrai mellett a himzett mintájú és aranycsipkés albák, egy örmény feliratú bársony infula, drape-ria alakjában izléssel alkalmazott kendők és csinnal rozettába szedett sarokdiszű varrottasok, továbbá a kira-

katszerűleg ügyesen csoportosított többi régi himzések egész szindús és megkapó képet tárnak a szemlélő elé.

Mint érdekes letét került a kiállítás keretébe Mály István dr.-nak, az Albin-féle híres atlasz, nagylelkű adományozójának tulajdonából egy örmény keresztelő kelenyge: a csecsemőnek való diszes fejkötő, olyan fajta perzsa vagy indiai aranyvirágos szövetből készült, hogy valószínűleg Örményországból ered; mert az előkelő örmény nők olyant viseltek.

Ugy a baba csepesz, mint a keresztelő-lepel a megalakulandó „Örmény-muzeum“ tulajdonába megy át.

Ezzel az örmény kiállítással szoros összefüggésben áll a szamosújvári és dési Ferenczrendi-zárdák himzésekollekciója, mely tekintettel az örmény környezetre és az örmény családok mély vallásosságára, az örmény varrottasok keleti motivumaiból igen sokat felölel, vagyis helyesebben mondva, örmény eredetre vall.

Ez a tanulságos himzés-csoport szépen disziti ki az örmény kiállítás remek szegély-diszitményeit és sarokdiszű varrottasait.

A kiállitokon kívül a kiállítás eseményszámba menő sikerében Herrmann Antal dr. nagytevékenységű buzgó muzeumi igazgatóval az élén a főtitkár és a főpenztáros egyaránt osztoznak. Azonban utolsónak hagytam, hogy első maradjon az olvasó emlékezetében Bárány Lukács, örmény kath. kanonok-plébános, ki a szamosújvári örmény egyház himző-művészeti, egyház- és kulturtörténeti kincseit az EKE. himzés-kiállítására átengedni és az ügy érdekében lelkesen közreműködni sziveskedett.

*

Az E. K. E. néprajzi muzeumában berendezett örmény kiállítás látnivalói közül különösen két muzealis és történeti becszel bíró műtárgyra hívjuk fel a közönség figyelmét. Az egyik egy örmény püspöki süveg (infula), a másik régi stolaalakú örmény pallium (hemiphoron). Előbbi I. Lipót hitvese Eleonora, az az Mária Terézia nagyanyja, utóbbit pedig a római pápa ajándékozta ezelőtt kétszáz esztendővel Verzár erdélyi örmény püspöknek. A két műtárgy rendkívül nagy értéket képvisel, nemkü-

lönben a himzések közül főleg azok, melyeket régiségüknél és tipikus mintájuknál fogva úgyszólván unikumoknak kell tekintenünk. („Ujság“).

*

Örmény himzés-kiállítás az EKE-muzeumban. Alig, hogy véget ért a keleti mohamedán világ félhold és mecsetjelvényes szöveteinek a kiállítása, már is a keleti kereszténység remek himzéseinek valóban pazar szépségű gyűjteménye vonul be a Mátyás-házba, mely holnaptól kezdve (okt. 14.) megtekinthető. — Két hatalmas üveges szekrényben foglalnak helyet a szamosújvári örmény katólikus egyház, úgy egyháztörténeti, mint iparművészeti szempontból egyaránt szenzátiót keltő régi egyházi himzései s arany, ezüst s színes selyemmel kivarrt, úgynevezett örmény varottasai, melyeknek virág- és levél-füzéres, valamint keleti vonaldíszes eredeti mintái az újdonság varázsával hatnak a szemlélőre. Hazánkban ez az első örmény kiállítás, mely szintén az E. K. E. kezdeményezését dicséri. A pompás színezésekre felhívjuk úgy a nagyközönség, valamint első sorban a hölgyek érdeklődését. („Ellenzék“ okt. 13. 233. sz.).

*

Az örmény kiállítás palástgallérjai. Az E. K. E. újabb érdekes kiállítását is igen szép számmal látogatja a közönség, különösen a hölgyek és az egyházi körök figyelme irányul a keleti képletek eme művészi készítményei felé. A XII—XIV. század hadjáratai alatt Armeniából száz meg száz család volt kénytelen kivándorolni s miután a vagyonosabb patriciusoknak volt veszténivalójuk, tehát az egyéb drágaságokon kívül főként az előkelő örmény nők értékes ruháikat, arany- vagy ezüstszövetű köntöseiket, kötényeiket, mellényeiket, keleti sáljaikat, arany himzésű és kelméjű fej- és egyéb kendőiket, kötényeiket és drága szőnyegeiket stb. igyekeztek magukkal hozni s a zsákmányolás elől megmenteni. A hagyomány szerint minden család egyik általvetőbe az imakönyveket, a másikba az értékes tárgyakat helyezte. Az E. K. E. örmény kiállítása érdekes kulturtörténeti képét világítja meg egyttal a betelepült örménység előkelőségének és

vagyonosságának. Igaz, hogy ezen keleti szövetek és himzések nagy része elpusztult; egy kis része azonban az egyház tulajdonába került. Ilyen kiváló nevezetességű többek közt az egyházi köröket különösen érdeklő 5 darab palástgallér (vágász), melyeknek veres és kék bársonyán, váltakozva a Megváltó és 12 apostol alakja, Krisztus feltámadása, Mária mennybemenetele, Gyümölcsoltó-Boldogasszony és Jézus a keresztfán című régi himzések láthatók. Ezeket a gallérokat nagyon régieknek kell tekintenünk, valószínűleg az ős hazából származnak; mert kezdetlegességük — Govrik Gergely keleti archeologus szerint — az örmény művészet barbár időszakára mutat; ezt a fajta gallért keleten a pap a miséző paláston hordja, mely a latin egyház vállkendőjének (velum) felel meg. A gallérokon számos örmény felirat van. A kiállítás naponta 9—12-ig nyitva. Betépti díj 1 kor. („Ujság“ 288. sz. kedd. okt. 18.).

*

Örmény varrottasok kiállítása. Tudvalevő dolog, hogy a szamosújvári örmény plebánia tulajdonában mintegy 50 darab féltve őrzött és unikumszámba menő keleti varrottas van, melyek mint oltárterítők, törülközők és kehelytakarók, úgy a diszitő motívumok eredetisége, valamint a színvegyülék szokatlansága folytán, néhai Fadrusz János nagy szobrászunk figyelmét is annak idején felkeltették. Az úgy néprajzi, mint nép- és iparművészeti szempontból nevezetes örmény varrottasok keleti czifrázatai, az ornamentika tarka szinei és sajátságos mintáinak, a megszokott alakoktól elütő elrendezése méltán kelthetnek szélesebb körben is figyelmet és érdeklődést. A szamosújvári örmény székesegyház örmény stylben eszközölt s küszöbön álló restaurálása fog valószínűleg egy Szamosújvárt felállítandó specialis örmény gyűjtemény felett dönteni. Bárány Lukács kanonok-plebános, hazafias örmény klerusunk nagytudományú képviselője készséggel ajánlotta fel ez irányban lelkes közreműködését. („Szolnok-Doboka“.).

*

Örmény varrottasok kiállítása. Tudvalevő dolog, hogy a szamosújvári örmény plebánia tulajdonában mintegy 50 darab, féltve őrzött és unikumszámba menő keleti varrottas van, melyek mint oltárterítők, törülközők és

kehelytartók, úgy a díszítő motívumok eredetisége, valamint a színvegyülék szokatlansága folytán, néhai Fadrusz János nagyhirű szobrászunk figyelmét is annak idején felköltötték. Az úgy néprajzi, mint nép- és iparművészeti szempontból nevezetes örmény varrottások keleti czifrázatai, az ornamentika tarka színei és sajátságos mintáinak a megszokott alakoktól elütő elrendeződése méltán keltethetnek szélesebb körben figyelmet és érdeklődést. Ezeket a szép varrottásokat Merza Gyula kérésére Bárány Lukács főesperes-plebános az E. K. E. által rendezett néprajzi kiállításnak engedte át. E tárgyban f. hó (október) 10-én Szamosújvárt járt Herrmann Antal dr. és ezeket a varrottásokat két keleti „Dágesztán“ imaszönyeggel együtt magával vitte, mely utóbbi, nevezett tudósunk állítása szerint, igen nagy értékkel bír. („Dési Hirlap.“).

*

Régi örmény menyasszonyi ruha. A szamosújvárt szervezés alatt álló „Örmény Múzeum“ számára egyre gyűlnek a tárgyak az E. K. E. szépen látogatott örmény kiállításának a kiegészítésére.

Első adomány volt e czélra egy Mály István dr. ajándékozásából származó s a gyűjtést megindító örmény keresztelő kelengye. Majd Meskó Miklós régi örmény zsol-táros-könyve és egy kulturtörténeti becszel bíró szikra-verő aczél pipaszurkálóval. Érdekes, hogy mindkét adományozó már előbb megörökitette nevét; előbbi egy hírneves orvosi atlaszszal az E. K. E. múzeumában, utóbbi pedig ezelőtt 20 évvel egy Krisztus előtti több ezeréves bronzlelettel, mely az egyetemi régiségtárban látható.

Azonban rendkívüliségre nézve elsőrangú látványosság ez a gyönyörű ezüst- és színes zománczhimzésű örmény menyasszonyi ruhástő, mely Szongott Józsefa, állami polg. leányiskolai munkatanítónő nagylelkű legújabb adományozásából jelenleg a Mátyásház örmény kiállítását díszíti.

Az elefántcsont fehér selyemre mintegy rálehelte tenyérszerű (14 centi) széles és a szövet mindkét felén egyenlően kidomborodva csikozó himzés- arabeszekből és olajfalevelekből álló remek mintát, melynek megkapó hatása a szó szoros értelmében gyönyörködteti a szem-

lélőt. Kár, hogy az egész ruhából csupán ez a 150 czm. hosszú és 110 czm. széles darab maradt meg, melyet az utóbbi időben, mint keresztelő takarót kegyelettel őrzött a Szongott-család. A közel 200 éves ruha, mely egyik irigylendő kincse lesz az Örmény Muzeumnak, a Mátyásházban megtekinthető. („Kolozsvári Friss Ujság“. M. G.).

Közli: X.

ÖRMÉNY MUZEUM SZAMOSÚJVÁRT.

A hazai örménység a magyarságnak leginkább megbízható és életrevaló elemei közé tartozik. Az örmény óltott magyarnak tekinthető, még pedig hármás értelemben: olyan mint az oltott gyümölcsfa, nemes és hasznos gyümölcsöt terem; olyan mint az oltott mész, elvesztette nyersességét és elsődrendű kulturragasz és társadalmi tisztázó medium; s olyan mint a székkel beoltott egyed, nem fog rajta a ragály és métely. T. i. magyár-örményt nehezebben lehetne elmagyartalanítani, mint a magyarság bármely más elemét. Az örmény elem kulturája, erőssége, a magyarságé is. Különösen Erdélyben az örménység a magyar nemzeti szellem valóságos mentsvára, s a haza földjének a magyarság számára való megtartása szempontjából fontos honvédő tényező.

A fogyni és halványulni indult erdélyi örménység konzolidációja jelentős magyar érdek. Az örményt lehetőleg, mint örményt kell megtartani, hogy a legjobb magyar maradhasson. E célból meg kell őrizni faji jellegét és nemzeti sajátosságait. Ezek mindannyi erények voltak, a legjobban megfértek a magyar nemzeti szellemmel, és ezt a legkifogástalanabb, sőt kiváló módon szolgálták a közgazdaság, közigazgatás, kultúra és honvédelem térein.

Az örmény elem ragyogó példája lehet a hazai nemzetiségek számára és a civilizált világban egyedül álló rendkívül érdekes és hasznos speciálitása az országnak.

Az örmény hagyomány ápolása tehát nemcsak a speciális örmény, hanem általános magyar nemzeti érdek.

Ezt határozott precíz alakban e sorok írója 1891. decemberben fejtette ki Szamosújvárt rögtönözve tartott előadásában. Azóta is folyton érdeklődő figyelemmel kísértem a hazai örménység életét, illő alkalommal felszólaltam örmény érdekű közügyekben, és szerény tehetségem mellett közreműködtem Szongott Kristóf barátomnak „Armenia“ című örmény-magyar szemléjében. E folyóirat bibliája annak a vallásnak, hogy e hazában az örménység és a példás magyar hazafiség azonos fogalmak. Ez a folyóirat készítette

elő a magyar-örménység reneszánszát. A szerkesztő olyan volt, mint Szent-Kristóf: ő hordozta vállain a hazai örménység megváltásának eszméjét.

Szongott negyven éves ernyedetlen tevékenysége és az örmény kereszt feltalálójának, Merza Gyula barátomnak minden örmény ügyben való zseniális kezdeményezése érlelték meg bennem is azt a meggyőződést, hogy elérkezett már az idő az örmény muzeum megalkotására. Több ízben megírtam ez ügyben az erdélyi örmények metropolisát és én hoztam magammal onnan Kapatán segédlelkész ural az E. K. E. muzeumban most kiállított örmény egyházi himzéseket.

Szombaton, okt. 22-én este előértekezletet tartottunk a muzeum ügyében Szongott házában, mely régóta minden hazai örmény közügynek melengető otthona.

Az örmény muzeum-egyesület érdekében vasárnap délután fél négy órára, az állami főgimnázium tornacsarnokába nyilvános értekezletre hívták az érdeklődőket Bárány Lukács szamosújvári főesperes-plébános, Tódorfi Lukács polgármester és Szongott Kristóf szerkesztő. A tágas és igen kényelmes torna-csarnokot nem igen töltötték meg az érdeklődők. De a világtörténelem leghódítóbb eszméjének, a kereszténységnek is kezdetben csak tizenkét apostola volt. Különbben a megjelent tanuló ifjakat nem számítva, a jelenlévő harmincz ember, néhány hölgygel együtt, a városi értelmiség színét-javát képviselte és feszült figyelemmel, élénk érdeklődéssel kísérte a nagyfontosságú tárgyalást.

Ez alkalommal csak röviden számolunk be a gyűlés lefolyásáról, a jelentősebb részletekre talán még visszatérünk.

A polgármester nyitotta meg az értekezletet, üdvözölte a megjelenteket, jelezte a célét. Egyhangú lelkesedéssel fogadták indítványát, hogy Bárány plébános legyen az elnök. Ez tartalmas szavakkal elfoglalván székét, Szongott tanárt kérte fel jegyzőnek s aztán felszólította Herrmann Antal tanárt, hogy az előértekezlet megbízásából terjessze elé annak megállapodásait.

Herrmann tanár ennek hosszabb beszédben tett eleget, jelezvén, hogy sem tudományos fejtegetéseket, sem szépirodalmi szóvirágokat nem adhat elő ez alkalommal, hanem csak adminisztratív teendőt teljesít, midőn megbízóinak intenczióit tolmácsolni törekszik. Némi történelmi megemlékezések után, első sorban, hogy a partikularizmusnak, a tervvel szemben, félreértésből vagy rossz akaratból esetleg felmerülhető vádját elhárítsa, néhány pregnans vonással vázolta a hazai örménység és magyarság viszonyát, körülbelől olyan értelemben, mint a tudósítás bevezetésében olvasható. Aztán fejtegette a muzeum fogalmát és bizonyította, hogy a tervezett intézmény szükséges, hasznos, időszerű, lehetséges és életrevaló.

Az örmény muzeum szükséges, mert a hazai örményekre nézve nemcsak a kulturának, de a fajfentartásnak és tudatosságnak is egyik hathatós tényezője lesz; az örmény faj létfeltételeinek biz-

tosítása pedig magyar nemzeti érdek. Az örmény muzeum az egyedüli intézmény, mely erkölcsi közösségben, a magyar nemzeti kultúra szellemében egyesítendi a hazai örménységet és hivatva lesz nevében annak érdekeit hazafias irányban képviselni, esetleg a külfölddel szemben is.

Hasznos lesz az intézmény az örménység kulturájának emelése s így a nemzeti kultúra érdekében is. Hasznos az országrészre, melyet egy világraszóló látványossággal gazdagít; főképp pedig a városra nézve, melyet a hazai örménység metropolisává avat, melynek jelentőségét, forgalmát, s ezzel összes érdekeit előmozdítja. Nem fog művelt utazó Erdélyben megfordulni, hogy meg ne tekintse az örmény muzeumot, sőt egyenesen e célból is fel fogják keresni hazánkat. Hasznos a szamosújvári örmény egyházra nézve is. Ennek kincsei, könyvei, stb. lesznek a gyűjtemények magva, s az egész muzeum tulajdonjoga azt az egyházat fogja illetni. Hiszen a mi a faji típuson kívül megmaradt az örmény hagyományból, azt legnagyobb részt az egyház mentette meg a rítuszban és annak nagyértékű szerelvényeiben, a nyelvben, az intézményekben. Az örmény muzeum végül egyik talpköve lehet a hazai örmény püspökségnek.

Időszerű a létesítés. Ha hamarabb kísérlik meg, talán még nem lett volna megérve az eszme, előkészítve a talaj; ha halasztják, teljesen elkallódnak, elenyésznek a nyelvbeli, szokásbeli, tárgybeli hagyomány kincsei. Ez utóbbiakra irányította nyomatékosan a közfigyelmet az Erdélyi Kárpát-Egyesület muzeumában az örmény himzéseknek már említett nagyszerű kiállítása. A kufár szellem is figyelmes lesz e kincsekre és elharácsolhatja tőlünk. Arra kell törekednünk, hogy minél előbb kéz alatt megszerezzük és megmentsük a nemzeti kultúra számára, mert ha a világpiacra árverésre kerülnek, mi nem lehetünk a legtöbbet ígérők. Most szünt meg a megyei muzeum, töltsük ki minél előbb az ebből keletkező űrt. A XX. század a muzeumok százada. Kulturkorszakok választóján állunk. Az új korszak erkölcsi kötelessége, hogy számot adjon a letűnőnek kultur-inventárjáról és mentse meg a tudomány számára azt a jellegzetes hagyományt, a mi el fog tűnni az életből. Hazánkban is megértették a korszellemet, a kormányzat hathatósan támogatja a közgyűjteményeket. Alkossuk meg az örmény muzeumot, mielőtt lelohad e pártoló irány és kimerülnek az erre számítható országos források.

A létesítés lehetséges. Tulajdonképpen nem is születésről van szó, hanem keresztelésről. Azok a nagyértékű tárgyak, melyek az egyház, a plebánia, a város, Szongott Kristóf tulajdonában készen várják az összeforrasztást, már jelentős muzeumot töltenének be. Csak össze kell szedni, gyűjtemény módjára elhelyezni és muzeumnak elnevezni — és megvan az örmény muzeum. A többi örmény egyházak és községek, testületek és egyének birtokában levő muzeumi tárgyak egy része maguktól fognak jönni, vagy

buzgó utánjárással és szép szóval, vagy jó pénzen megszerezhető. És minthogy a tervezett gyűjtemény egyáltalán az egyedüli lesz, a mely az örmény muzeum hivatalos nevét viseli, kétségtelen, hogy a külföldről is fognak értékes tárgyak ide jutni, gazdagítani a hazai kultur-kincseket. Biztos az a remény is, hogy a közoktatásügyi kormány a muzeumnak át fogja engedni a volt örmény gimnázium gyűjteményeinek azon muzeumi tárgyait, melyeknek nincs iskolai, didaktikai céljuk. Minthogy különben az örmény muzeumnak általános művelődési céljai is vannak, nem örmény vonatkozású muzeális tárgyakat is fog gyűjteni. Különösen az egyházi tárgyak ideiglenesen igen alkalmas elhelyezést nyerhetnek a nagy templom tágas oratoriumaiban, a hol részben jelenleg is vannak.

Az az intézmény, a mely szükséges, hasznos, időszerű, lehetséges, az bizonyára életrevaló is. Különösen, ha az érdekeltek belátják az előzőket és megteszik kötelességöket. Ezt nem szabad fel sem tenni a hazai örménység intelligenciájáról, hazafiságáról, áldozatkészségéről.

Ezekben az előadó a tényeket konstataálta megbízóinak szándéka szerint. Az értekező dolga, hogy ezekből levonva a következményeket és megállapodjék a kivitelre nézve. Megjegyzi az előadó, hogy az örmény muzeumot, mint nyilvános közintézményt a kezdeményezők és egyes érdeklődők egyéni magánbuzgalmából is létre lehetne hozni, mégis nagyon kívánatos a társadalmi szervezkedés. Ha a muzeumot külön e célra alakuló egyesület alapítja, akkor ez a muzeum állandó terve lesz, mely támogatja annak ügyeit. S a muzeum a hazai örménység egyetemének alkotása lesz, annak öntudatából, lelkiületéből, közmeggyőződéséből, nemzeti érzületéből fog fakadni és táplálkozni és így nagyobb erkölcsi hatással lesz az örmények önértetére, összetartozásuk tudatára. Ajánja az ügyet az értekező jöindulatába.

Az elnök köszönetet mond az előadónak, és felszólítja az értekezőt, hogy szóljanak hozzá az előterjesztéshez. Minthogy senki sem jelentkezik szólásra, az elnök kijelenti, hogy ez értekező egyhangúlag magáévá tette az előterjesztést.

Merza Gyula szólal fel. Tökéletes szerkezetű, gyönyörűen előadott, nagy tetszéssel fogadott tartalmas szellemes, lelkes beszédben mindenekelőtt az Erdélyi-Kárpátgyesület nevében a legmelegebben üdvözli az értekezőt, hangsúlyozván, hogy az E. K. E. teljes erejéből támogatni fogja e rokontörekvésű, nagycélú mozgalmat. Megemlékezik ennek történeti előzményeiről, különösen kiemelve Bárány, Szongott és Herrmann érdemeit, és fejtegeti az ügy rendkívüli fontosságát. Indítványozza, hogy az értekező mondja ki, hogy szükségesnek és időszerűnek tartja az örmény muzeum egyesület megalakítását.

Az elnök kimondja, hogy az értekező egyhangúlag kívánja az egyesület megalakítását. Bizottságot küld ki, melynek feladata

lesz a szervező lépéseket megtenni, alapszabály-tervezetet szerkeszteni és minél előbb összehívni az alakuló közgyűlést.

Végre az elnök köszönetet mond az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, és jelenlevő képviselőjének: Merza Gyulának és Herrmann Antalnak, továbbá a főgymnázium igazgatóságának a terem átengedéscéért; megköszöni a megjelentek érdeklődését és bezárja a gyűlést. Az értekezlet 5 órakor az elnök lelkes éljenzésével oszlik szét.

Rövid és száraz tudósítás ez. Már most is ki kell egészítenünk néhány megjegyzéssel. Az értekezleten az ügy fejlődési stádiumából kevesebbet mutattak, mint a mennyi már megvolt. Az előértekezlet tudniillik már tárgyalta volt az alapszabályok első tervezetét, mint a szervezkedés keretét, s a létesülés általán haladottabb stadiumban van, mint az értekezletnek jelentették. Az eszme futótüzként terjedt és általán a legkedvezőbb fogadtatásra talált. Az önkéntes felajánlások nyomban megindultak. Egy pártfogó a tizennegyedik század elejéről való örmény kodexet ajánlt fel, melynek értéke mintegy 2000 korona. Dr. Mály István kolozsvári orvos már előzőleg nagyértékű keresztelő ruhákat deponált az E. K. E.-nél az örmény muzeum számára. A szervezkedés gyorsan halad. Novemberben meglesz az alakuló közgyűlés. És reméljük, hogy jövő pünkösdkor, Világosító-Szt.-Gergely napja táján megnyitjuk az örmény muzeumot.

1904. október 23-ika nevezetes nap, forduló pont a hazai örmények kulturtörténetében. Talán ezzel kezdődik reneszánszuk korszaka!

DR. HERRMANN ANTAL.

*

Az a nagy erkölcsi siker, mely a szamosújvári örmény egyházi himzéseknek és keleti varrottasoknak az E. K. E. kolozsvári muzeumában való nagyérdékű és különleges kiállítását kíséri, egy Szamosújvárt szervezendő muzeum alapításához fog vezetni. Ugyanis *Bárány* Lukács, örm. kath. kanonok-plébános, *Tódorfi* Lukács polgármester és *Szongott* Kristóf, az „Armenia“ szerkesztője f. hó 23-án vasárnap d. u. 4 órára értekezletet hívtak össze a szamosújvári főgimnázium tágas, szép tornacsarnokába, melyen az összehívók az elnöki emelvényen foglaltak helyet. A tanácskozáson, melyet *Bárány* Lukács vezetett, az E. K. E. képviselőiben *Herrmann* Antal dr. egyet. magántanár és *Merza* Gyula főpénztáros, az „Erdély“ szerkesztője vettek részt. A hölgyekkel is tarkított intelligens közönség soraiban a városi tisztikar, a tanári és ügyvédi kar, a helybeli klérus, a sajtó, egyéb társadalmi körök, valamint a tanuló ifjuság is képviselve volt. Élénk érdeklődéssel hallgatták *Herrmann* tanár vonzó és szép előadását, ki mint az Erdélyi-Kárpát-Egyesület néprajzi gyűjteményeinek a muzeum-igazgatója, nagy ékesszólással beszélt az örmény családi, egyházi és egyéb ereklyék megmenté-

séről. Utána Merza Gyula nagy lendülettel fejtegette egy *Örmény Múzeum-Egyesület* alapításának célját, mit egyhangulag elfogadva szervezőbizottságot küldöttek ki. Végül köszönetet mondtak az E. K. E.-nek s az érdekes gyűlés az elnök éltetésével lelkes hangulatban oszlott szét. *Mály István* dr. Kolozsvárról egy értékes örmény kereszteselő kelengyét, *Tódorffy* Lukácsné értékes színes kézi rajzot, *Kapatán Márton* képeket, *Bárány* Lukács egy remek szucsavai örmény mártirologiumot, *Miskgán* János egy unikumszámba menő kéziratú kodexet 1305-ből pazarszépségű örménystilű festményekkel (értéke kétezer korona), *Szongott* Kristóf egész becses házi gyűjteményét, valamint az örmény egyház híres himzöművészeti régiségeit és egyháztörténeti nevezetességeit ugyyszólván az értekezleten följajánlották. Az örmény plebániai templom kincseket érő kodexgyűjteménye s a magánosoktól a tulajdonképeni rendszeres gyűjtés előtt kilátásba helyezett tárgyak, továbbá a hajdani örm. kath. gymnasium hagyatékában lévő örmény könyv-, térkép- és képgyűjtemény, mely a kulturminisztertől lesz elkérendő, a fentemlített tárgyakkal együtt mintegy 300 muzeális darabot tesznek ki s ezzel az *Örmény Múzeum* szervezése már biztosítva van. Ezzel hazánkban egy olyan nyilvános intézmény létesül, mely páriját ritkítja Európaszerte, amennyiben kifejezett örmény múzeum ugyszólván sehohly sincs az egész világon („Magyar Állam“.)

*

Az E. K. E. néprajzi mozgalma Szamoújvárt. Köztudomásu dolog, hogy ezelőtt 4 évvel az E. K. E. egy, a Mátyásházi múzeum megnyitásával kapcsolatos néprajzi kiállítás keretében örmény szobát is be akart rendezni, de az örvendetesen szaporodó muzeumi tárgyak akkor kiszorították a kiállítástásból. Jól lehet csak részben, de mégis új életre kelt az eszme Bárány Lukács szamosújvári plebános kezdeményezéséből rendezett helybeli örmény himzés kiállítás alakjában. Ennek a páratlan erkölcsi sikere gondolkozóba is ejtette a szamosújvári intéző köröket és kezdetek megbarátkozni egy nyilvános közgyűjteménynek különleges örmény szempontok és így eredetiségre nagy vonzó erőt képviselő alapon leendő szervezésével.

Most vasárnap azaz folyó hó 23-án tartották e célból az első értekezletet, melyen az E. K. E. képviselőiben dr. Herrmann Antal muzeumi igazgató és Merza Gyula főpénztáros vettek részt.

A társadalom minden osztálya képviselve volt ezen az emlékeztető gyűlésen: *Tódorffy* Lukács polgármester, *Bárány* Lukács plebános, ki a gyűlést vezette, majd az E. K. E. kiküldöttei élénken résztvettek a tanácskozásban, *Herrman Antal* dr. szakelőadása valósággal elragadta a hallgatóságot s végül a gyűlés az „Örmény múzeum“ szervezését egyhangulag kimondotta. Keresetlen őszinte szavakkal fejezte ki az elnök az értekezlet köszönetét az E. K. E. és annak kiküldöttei iránt, kik közül Merza Gyula hatásos beszéd-

ben tolmácsolta az Erdélyi-Kárpát-Egyesületnek a szamosújvári muzeum alapítása iránti rokonszenvét és erkölcsi támogatását.

Az EKE kiküldötteit és magát a tervet is Szamosújvárt mindentűt kitüntető figyelemben részesítették s ezzel az EKE egy újabb nevezetes kulturális, hazafias és idegenforgalmi alkotáshoz adta meg az első lökést. A leendő „Örmény Múzeum-Egyesület“ fogja igazgatni, a gyűjteményeket pedig, melyek egyelőre a nagy örmény templom oratoriumaiban helyeztetnek el, alá fogják rendelni a muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének.

Szongott Kristóf, az „Armenia“ érdemes szerkesztőjének az elnöklete alatt, ki a muzeumigazgatói tisztre már eleve jelölve van, — egy tiz tagu szervezőbizottságot küldöttek ki. („Ellenzék.“).

*

A szamosújvári muzeum-egylet szervezkedésével igen fontos közügyi érdekek is közelebbi összeköttetésbe hozatnak. Herrmann tanár az örmény muzeum ügyét bevezető előadásában a magyar-örménység faji öntudatának és társadalmi pozíciójának megerősödésével állította kapcsolatba, a mi szerinte — sőt szerintünk is — magyar nemzeti közérdek. Annak lehetőségét is érintette, hogy a lankadó armenizmus megerősítése folytán több kilátás nyíljon a rég vajudó örmény püspökség kérdésének megoldására. Magunk részéről egyetértve úgy polgártársaink immár százados, jogosult s törvénybiztosította egyházszervezkedési igényeinek nemes célú aspirációival, valamint a nevezett tanár fejtegetéseivel, ez alkalomból nem mulaszthatjuk el kiemelni, hogy a római szentszék már IX. Pius pápa idejében pártolója volt az örmény püspökség helyreállítására eszméjének, továbbá, hogy a mostani pápa, mint volt velencei pátriárkha az ottani kolostor-sziget örmény kath. érsek főapátjával gyakori személyes érintkezésben lévén, közvetlen ismeretségben állott az örmény egyházi élet legfőbb tényezőivel s annak viszonyait igen jól ismeri. A szóban forgó kérdés kedvező megoldásának kilátásait az is emeli még, hogy a mai viszonyok között maga az erdélyi püspök is koránt sem ellensége, hanem inkább barátja az örmény egyházi önkormányzatra irányult törekvéseknek. Ily körülmények közt a volt kulturminiszter túlzott nemzetiségi aggályai remélhetőleg elenyésznek és merőben alaptalannak tűnnek fel a mai kormány vallásügyi miniszterének mélyrehatóbb fösfonolásában. („Dési Hírlap“ 1904. nov. 12. 45. szám).

*

Örmény muzeum Szamosújvárt. A hazai örménység a magyarságnak megbízható és életrevaló elemei közé tartozott. Érdekes emlékei vannak e népnek, melyeknek megőrzése nemzeti kötelesség. Ezt a célt szolgálja az ujonnan tervezett muzeum. Az örmény muzeum-egyesület érdekében vasárnap (okt. 23) nyilvános értekezletre hívták az érdeklődőket Bárány Lukács szamosújvári főesperes-plébános, Tódorfy Lukács polgármester és Szongott

Kristóf szerkesztő. Az értekezlet kimondta, hogy Szamosújvárt a haza és az örménység, e város minden lakója és így az egész ország javára fölállítandó tudományos és szórakoztató, egyházi és világi gyűjtemények, illetőleg a muzeum létesítésének, fentartásának és továbbfejlesztésének kereteiül szolgáló támasztelek meglegyen: az egész hazai örménység képviselőiből álló központi szervezet alakítását helyesli s azt „Örmény-Muzeum-Egyesület“ czímen Szamosújvár székhelyvel megalakítja. Az eszme futó tüzként terjedt s általán a legkedvezőbb fogadtatásra talált. Az önkéntes felajánlások nyomban megindultak. Egy pártfogó a XIV. század elejéről való örmény codexet ajánlott fel, melynek értéke mintegy 1000 korona. Dr. Mály István kolozsvári orvos már előzőleg nagyértékű keresztelőruhákat deponalt az EKE-nél az örmény muzeum számára. („Szolnok-Doboka“ 44. sz. 1904. nov. 3.).

*

A kolozsvári örmény kiállítás ötletéből soha alkalmasabb időben és nagyobb érdeklődés mellett nem lehetett volna az „Örmény Muzeum“ régi eszméjét megvalósítani, mint most. — S hogy mennyire fontos és szükséges ez az intézmény, az is mutatja, hogy csak a kivitel mikéntje és nem maga a terv ellen emelhető nézet.

Ámde ez a hang, mely az „Örmény Muzeum“-ot Szamosújvártól elirigylí, tulajdonképen a központosítás harcza a diadalmason hódító decentralizációval szemben.

De még ha olyan fényes palota állana is rendelkezésre a központosítók részére, mint a minő még csak a képzeletben sincs megalkotva, akkor is méltánytalanság a meglévő vidéki muzeumokat támogatás helyett lekicsinyelni, a keletkezőket pedig már csirájukban bekebelezni akarni.

Gyulafehérvárról már meg is jött e törekvésekre a kellő válasz: bizonyára nem késik se Sepsi-Szent-György, se Déva a többi muzealis középpontokkal együtt.

Elég sajnós, hogy az erdélyrészi Magyarország két mencvára, t. i. a székely és örmény elem egész napjainkig a legmosztohább gyermekei voltak a nemzeti konszolidációt előmozdítani hivatott országos tényezőknek. A székelység iránt végre a köznyomás hatása alatt kedvezőbb áramlat indult meg; de hazafias derék örmény városaink ma is az alatt a megbénító lidércnyomás alatt állanak, mely az utolsó 30 év óta azokat rendre, hol megyeszékhelytől, hol törvényszéktől, hol ettől, hol attól megfosztotta. A mit pedig nagy bajjal megkaptak, azt búsásan meg kellett fizetniök.

Nem is szólok arról, hogy régi jogos intézményeink soha se részesültek támogatásban ott, hol tudni kell, hogy az örménység erősítése annyi, mint a magyar faj propagálása. Nem csoda, hogy ez az országos tényezők részéről követett eddigi gyakorlat, mely

ellen talán az örménység soha se tudott vagy nem akart tiltakozni: végre a társadalmi téren is érvényesülni kezdett. Minek Szamosújvárnak „Örmény Múzeum“?

Hiszen akkor Topánfalván kellene felállítani a havasi mókányok gyűjteményét, vagy pláne sátorok alatt a füstösképű cigányok vándormúzeumát. Komoly lapban olvastam ezt a komikus argumentumot; sőt a cikkely végén annyira jóakaró örménybarátnak vallja magát az illető nemes lélek, hogy miután Topánfalvával és cigánysátorral összehasonlította a közel 8 ezer lakójú szabad kir. várost: Szamosújvárt, a hazai örmények anyavárosát, azt tanácsolja vállvergetve, hogy csak gyűjtsetek jó örmények, majd az egyedül üdvözítő Erdélyi Múzeum-Egylet kegyes lesz azokat elhelyezni.

Ha ez nem elbizakodott és nem ferdeirányú, sőt roszakaratú, akkor legalább is naiv gondolkodásra vall.

Szamosújvár történelmi multja, örmény lakossága, örmény jellege, az örmény családok ereklyéi, az örmény rítus és a kelettel fennálló tudományos összeköttetés, részben a nyelvi, de inkább a vérségi és érzelmi szálak, melyek e városhoz az egész hazai örmény népelemet fűzik: egy az Örmény-Múzeum-Egylet igazgatása alatt leendő „Örmény Múzeum“ székhelyeül Szamosújvárt predestinálják.

Különbelen a decentralizáció hive maga a Múzeumok és Könyvtárak orsz. felügyelősege, mely meggyéknént múzeumokat szervez, legutóbb Nagybányán és Veszprémben ért el szép eredményeket.

Az „Örmény-Múzeum“ megvalósítása a fent említett elvnek felel meg s éppen az a körülmény, hogy Kolozsvárhoz közel esik, annak látogatottságát megkönnyíti s végre az idegen forgalom áldásaiból egy örmény városunk is részesülhet. A ki Szamosújvárnak és a hazafias örménységnek jóakarója, ezt igyekezzék előmozdítani. Különbelen hogy mennyire életrevaló és nem is ország, de Európaszerte közédékű alkotásról van szó, mutatja az a fényes erkölcsi siker, mely az Erdélyi-Kárpát-Egylet Máttyás-házi múzeumában rendezett örmény kiállítást kíséri s a melyből az „Örmény-Múzeum“ rég lappangó szikrája kipattant s a Szamosújvárt folytatólagosan tervbe vett helyi örmény kiállítás keretében bizonyára szövétnekként fog föllángolni . . .

És hogyha egy kiállításon az örménység ilyen szép sikert érhet, mennyivel fényesebbnek ígérkezhetik az az intézmény, mely ritka kulturális alkotással, egy az ő világában páratlanul álló látványossággal fogja Szamosújvárt ország-világ utasai előtt nevezetessé tenni.

A Bedecker három csillaggal fogja megjelölni Szamosújvárt, melynek falai közt a világ egyetlen „Örmény Múzeum“-a fogja hirdetni az örménység dicsőségét. És ez nem localis dicsekvés; mert az örmény elem áldozat-oltára, t. i. a felállítandó „Örmény Múzeum“ dicsősége lesz egyuttal az örménységtől annyira imádott magyar hazának. („Szamosújvári Közlöny“).

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Thököly Imre hamvai. Valamivel több, mint 200 éve, hogy Thököly Imre erdélyi fejedelem száműzetése helyén t. i. Izmid túlnyomóan örmény lakosú török városkában 1705-ben elhalt. Sirhantja most is látható az izmidi (nikodémiai) örmény temetőben. Köztudomás szerint a kegyeletes sirhantot ma is az izmidi örmény egyház gondozza és halála évfordulóján misét is szokott szolgáltatni. A dolog minket, magyar-örményeket, azért is érdekel, mert értesülésünk szerint K. Papp Miklós, a „Magyar Polgár“ volt szerkesztője 1870-ben, a mikor Izmidben megfordult, Stephán Vártábéd akkori örmény-keleti plébánosra és utódaira bízta a sír gondozását; mert akkor örmény kath. egyház még nem volt Izmidben. Ugyanekkor az elhanyagolt állapotban lévő sírt K. Papp Miklós helyreállította, a sírlapra vésett emléksorokat kiaranyoztatta és vaskerítést csináltatott a sír körül. Ezalatt a 34 év alatt a kerítés is összetöredezett, a K. Papp Miklóstól bearanyoztatott sorok is már alig olvashatók, de mindenesetre helyén való megemlékezni egy magyar-örmény jeles hírlapíró hazafias kegyeletéről akkor, a mikor a Rákóczy hamvakkal együtt nemsokára Thököly Imre, a nagy kurucz fejedelem is az általa annyira szeretett magyar földben fogja aludni örök álmát.

Elhunyt képviselő. Lázár Menyhért, a gyergyó-szt-miklósi kerület országgyűlési képviselője, okt. 4-én meghalt. Az örmény Lázár Menyhért 1842-ben született Gyergyó-Szt-Miklóson. Budapesten ügyvédi diplomát szerzett és szülővárosában nyitott irodát. Hasznos társadalmi tevékenységével nagy népszerűsége tett szert. 1885-ben megválasztották Csikvármegye magánjavainak igazgatójává; 1891-ben Borszék-fürdő gondnoka lett. 1901-ben képviselővé választotta szülővárosa. A szabadelvű pártnak volt híve.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az E. K. E. honismertető havi szemléje. Most jelent meg a közgyűlés után az E. K. E. „Erdély“ cz. folyóiratának a legújabb száma. Mindjárt az első cikkely Feilitzsch báró nagyszabású elnöki megnyitóját hozza, mely Erdélyszerte kivált Sepsiszent-Györgyön, Nagyenyeden, Déván, sőt még a Király-hágon túl is visszhangot keltett, de különösen a Székely-földön talált kiváló elismerésre. Herrmann Antal dr. egy kőrös-völgyi gyalogkirándulást ír le hangulatosan, melyhez a révi vizesésről sikerült kép van mellékelve; ugyan csak ő foglalkozik egy másik cikkelyben az erdélyi kincses mondákkal és hiedelmekkel. A választmány XIV-ik évi jelentésén kívül Hankó Vilmos dr. az erdélyi ásványvizekről értekezik és Kovács Géza a meziádi barlanghoz rendezett október végi kirándulásról számol be; utóbbi humorosan

megirt cikket 4 sikerült illusztráció élénkíti. Különben ezikkirő arczképe látható a közgyűlésről szóló rovatban, mely őt mint új főtitkárt mutatja be az Erdély olvasó közönségének. A különfélék czime alatt az E. K. E. egész két havi élete tükröződik vissza élénk és változatos hírek alakjában. Különösen kiemelendő a még folyamatban levő nagyszerű örmény kiállítás az E. K. E. muzeumában.

A Merza Gyula gondos szerkesztésében megjelenő folyóiratot az E. K. E. tagjai díjtalanul kapják. Tagul jelentkezhetni Kolozsvárt, Erdélyi-Kárpát-Egyesület irodájában. (Mátyás ház).

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Az új patriarkha. Folyóiratunk már tett említést arról, hogy az elhalt Emmanuelián helyébe Alexandria (Egyptom) örmény kath. püspöke Szábághian Péter választatott meg patriarkhává. Az új patriarkháról, ki XII. Péter nevet visel, a „Thán“ czimű lap ezeket írja: Szábághian 1836-ban született Aleppóban. Miután a városban elvégezte az elemi iskolát, Libanon Bêghomâ zárdájába küldetett; ití fejezte be tanulmányait és pappá szenteltetett. 1863-ban Urphába, aztán Chárpertbe, Maloszdinba, Jeruzsálembe, Beiruthba és végre Egyptomba küldetett. Sok szépet beszélnek róla; de azért alig ha haszonlitani fog Haszunhoz vagy Ázáriánhoz. . . .

Ormánian patriarkha megismételt protestációja. A nemegyesült örményeknek Konstantinápolyban székelő patriarkhája a nemzetszerető Örmánian néhány héttel ezelőtt ellentmondó iratot nyújtott volt be a Portához, melyben protestált a pághesi kerületben levő kormányközegek embertelen, kegyetlen, vad eljárása ellen. A porta azonban nemcsak nem mozdította el barbár hivatalnokait, de sőt átírt a patriarkhának, melyben azt mondja, hogy ilyen viselkedés és egy patriarkhától eredő ilyen hangú irat nem egyéb, mint hűtelenség az uralom ellen. — A patriarkha megismételvén protestációját, reá mutatott a Pághesben, Musban és Szászunban végzett újabb kegyetlenségekre . . . és úgy tiltakozott, hogy nem ő a hűtelen, ki nyomorgatott hiveit további hűségre inti, figyelmezteti, hanem azok a rendbontó tisztviselők, kik összetett kézzel nézik, hogy büntetlenül miként garázdálkodnak a kurdok az örmény életben és vagyóban . . .

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „AURORA“ könyvnyomdája.
